

De boede i en jordhytte

Journalist Jørgen Larsen, født i 1925 i "Skovsmose" i Mygdal, fortæller i år 2000 sin datter, hvad han har erfaret om sine oldeforældres livsvilkår som "indgravere" og opdyrkere på Eskær hede og Tversted rimmer i begyndelsen af 1800 tallet.

Kære Henriette.

Din tipoldemor, Kristiane, blev født i 1836. Ved hendes 90 års fødselsdag i 1926 havde Vendsyssel Tidende under deres Tolne-rubrik en udførlig omtale af den gamle dames liv, en beretning, der i dag lyder ganske utrolig, men ikke desto mindre er sand fra først til sidst. Det kan du engang berette Frederik om. Det er jo hans tip-tip-oldemor.

Din far var få måneder gammel, da hans oldemor fyldte de 90.

Kristiane, som din farmor var opkaldt efter, idet hun hed Julie Hansine Kristiane, og var født Christiansen, havde haft et lykkeligt liv, beretter Vendsyssel Tidende. Selv om en del af de mange år har været henlevet i trange kår og under forhold, som den unge slægt af i dag, i 1926, næppe kan tænke sig har eksisteret. Men Kristianes udgangspunkt i 1836 var enevældens tid under Frederik den VI. Han døde få år efter. Han var kongen, der ledede Danmark under Englands-krigene i 1801 og 1807, og han var den, der måtte indrette sig under Napoleon den Stores regimente over den ganske Europa.

Kristiane kom også til at leve under enevældskongen Christian den Ottende, hun oplevede den frie forfatning af 1849, Frederik den Syvende og Grevinde Danner, stolte Christian den Niende med

kongedøtrene Alexandra og Dagmar, Frederik den Ottende og Christian den Tiende, den konge, din far blev født under.

Men de trange kår og de utrolige forhold, som Vendsyssel Tidende omtaler i fødselsdagsartiklen, illustreres af bl.a. følgende afsnit, der er hentet direkte fra nævnte omtale:

- Man kan i vor tid (1926) læse artikler om indgravere på Eskær Hede i Tversted Rimmer, om opdyrkere af den stridige jord, der for os at synes må have ført en meget kummerlig tilværelse i boliger, som vi næppe i 1926 ville anse for brugbare til stald eller bilgarage. Ved at læse herom i f.e.k.s. "Landsbyskolens Læsebog" får man let den tanke: Sådanne forhold har da ikke eksisteret i de sidste par hundrede år. Men gamle Kristiane kan fortælle om, hvorledes hun så godt som nogen har levet mange af sine år i et indgravet hus, hvor de tre vægge var jord, taget græstørv, der bares af nogle "poge", dvs. træstammer. Ingen skorsten og kun et lille vindue over den lave dør.
- Kristiane kan også fortælle om, at ukendte folk på disse egne kunne komme til at bestige et sådant hus i den tro, at de gik op på en bakke og en gang imellem ufrivilligt holdt deres indtog i stuen gennem taget og ikke gennem døren. Hun fortæller ligeledes morsomt om, at lammene ofte blev født til verden i det samme rum som børnene, og at hønsene ikke så sjældent lagde æg i sengene.
- Kristiane blev gift med Christian Christensen, Lygten. De første fire år boede de i en sådan jordhytte mellem Tversted Rimmer og Doppe i nærheden af, hvor nu Sørig Kirke ligger. Hvor lidt de har haft at leve af, derom gør man sig i 1926 næppe noget virkeligt begreb. Herfra flyttede de til Eskær Hede og kom til at bo i en lignende bolig af jord og græstørv ved "Lakhjem". Her boede de i ca. 45 år, og Kristiane blev mor til sytten børn. I 1926 levede de 14. Jordhytten her blev dog efter en del års forløb erstattet med et godt og pænt husmandshjem, og jorden omkring blev forvandlet til gode marker, så der kunne holdes nogle få køer og en del får. Tilmed måtte Chr. Lygten, som han kaldtes, hver dag arbejde på Eskær Teglværk for at skaffe brød til de mange munde.
- I 1864 måtte Chr. Lygten med i den sidste slesvigske krig, og det år blev i særlig grad strengt for Kristiane. Hun måtte selv passe mark og hjem. Understøttelse var der ikke noget af. Hun måtte helt alene skaffe brød til børnene. Hun måtte også tage natten i brug, nemlig som syerske. Man fik den gang almindeligvis to mark i syløn. Man vidste, at hun havde hårdt brug for dem. Og brød og kartofler var ligeledes en kærkommen "mønt" at betale med.

Med overstående slutter den del af beretningen om Kristiane i jordhytten, deroppe i nærheden af Tversted, hvor vi i dag tilbringer vore skønne ferier på Tannishus, unægtelig et stort spring i kun fire generationer, når det ses fra den synsvinkel, fem for Frederiks vedkommende.

Fra den anden side af familien, sikkert fra min mor, har jeg fået beretningen om Chr. Lygten, der drog i krig. Han skulle stille ved garnisonen i Ålborg, i hvert fald ca. 50 km. Fra sit hjem. Han måtte gå på sine trætte ben, vandre den lange vej til kasernen, helt på egen regning. Han havde ikke tilstrækkelig forbindelse til de af egnens bønder, der selv pr. hestevogn kørte deres unge til kasernen i Ålborg. Så det gik pr. gåben. Han medbragte et groft brød, uden pålæg og smørelse. Det levede han af under turen og de første timer inden han kom under hærens forplejning i

Ålborg. Han var heldig, at han ikke blev såret i krigen, for der var den gang ingen ordentlig forsørgelse af krigsinvalidere. De ofrede deres legeme på fædrelandets alter, som det hed sig.

Kristiane og hendes mand nåede både at holde guld- og diamantbryllup. Det sidste i 1916. Da var de flyttet til en datter i Lille Tolne. Kort efter diamantbrylluppet døde Chr. Lygten. I 1925 opførte en dattersøn, landpost Carl Christensen, Lille Tolne, et rart lille hus, hvori hans bedstemor og oldemor kom til at bo. I 1926 var bedstemor "kun" 70 år. De to damer var begge lidt tunghøre, men de gik stille og snakkede om sagerne.

Til stede ved fødselsdagsfesten, som senere blev pænt omtalt i Vendsyssel Tidende, var en stor del af familiekredsen og de 14 levende børn, deriblandt din oldefar, Chr. Christiansen, der altid kaldte sig Christiansen, ikke Christensen, og din oldemor, Josephine, som du er opkaldt efter. Kristiane var altså i 1926 mor til 14 levende børn, bedstemor til 70, oldemor til 22 til tipoldemor til en enkelt. Jeg, din far, var blandt oldebørnene. Vel nok den yngste.

Din oldefar, Chr. Christiansen, var en farverig personlighed. Han var allerede som seksårig kommen ud at tjene som hyrde. Han var meget med i politik, og en trofast støtte til Claus Berntsen, som stod på højrefløj i Venstre, ikke langt fra de konservative. Din oldefar bekæmpede ivrigt tanken om kvindernes valgret, der knæsattes med 1915-grundloven. Måske var han ikke så tosset, når jeg nu hører, at det er kvinderne, der har væltet Danmarks ja til Euroen.

Din far Jørgen Larsen